

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA GÖREVLİ BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞER ÖĞRETİMİ YAPARKEN KULLANDIKLARI ETKİNLİKLER: 2004 VE 2007 YILLARINA İLİŞKİN BİR KARŞILAŞTIRMA¹

Oktay AKBAŞ

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kırıkkale.

Özet

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin değer öğretimi yaparken kullandıkları yöntemleri yeni ve eski ilköğretim programlarına göre belirlemektir. Bu genel amaca ulaşmak için değer öğretimi etkinlikleri ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek, çağdaş değer öğretimi etkinlikleri, geleneksel değer öğretimi, davranışa dönüştürme etkinlikleri ve örnek kişilerden hareketle değer öğretimi isimli dört faktörden oluşmaktadır. Geliştirilen ölçek Ankara ve Kırıkkale’de seçilen ilköğretim okullarında görevli öğretmenlere uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, çağdaş değer öğretimi etkinlikleri ve geleneksel değer öğretimi etkinliklerinin yeni ve eski ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerce benzer oranda kullandıkları görülmüştür. Değerlerin davranışa dönüştürülmesine yönelik etkinliklerin kullanımı yeni ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerde artmış, örnek kişilerden hareketle değer öğretimi etkinlikleri ise azalmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yeni ilköğretim programları, Değer öğretimi, Öğretim Yöntemleri, Değer Açıklama, Değer Analizi,*

ACTIVITIES CARRIED OUT BY BRANCH TEACHERS WORKING IN PRIMARY SCHOOLS WHILE TEACHING VALUES: A COMPARISON OF THE YEARS 2004 AND 2007

Abstract

This study aimed at defining the methods used by teachers while teaching values according to the old and new primary school curriculums. To achieve this general aim, the scale which was named by the activities of the teaching values was developed by the researcher. It consisted of the four sub-factors which are; alternative method activities, traditional method activities, activities directed towards turning values into behaviors and activities by taking samples from the model persons. This scale was applied to selected teachers who are serving in the primary schools in Ankara and Kırıkkale. At the end of the study, it was revealed that teachers using old primary school curriculums carried out alternative methods and traditional methods which are used at the teaching values at a rate similar to that of teachers using new primary school curriculums. On the other hand, an increase was observed in the activities directed towards turning values into behaviors in the teachers who use new primary school curriculums while, a decrease was detected in the activities of the teaching values by taking samples from the model persons.

Key Words: *New primary school curriculums, Teaching of Values, Teaching Methods, Values Clarification, Value Analysis*

1 Bu çalışmanın bir bölümü araştırmacı tarafından 2004 yılında hazırlanan “Türk Milli Eğitim Sistemi-nin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” isimli doktora tezden alınmıştır.

1. Giriş

Değerlerin insan davranışları etkileme, toplumsal ilişkileri düzenleme ve toplum kalkınmasını sağlama gibi birçok işlevi vardır. Bu özellikleri nedeniyle eğitimciler tarafından önemsenmiş ve doğrudan eğitim programlarıyla ya da gizli programlarla öğretilmeye çalışılmıştır. Doğrudan değer öğretiminde, değerler öğretim programlarında yer bulur, programın değerleri belirlenir ve değerler derslerin içinde farklı öğretim yaklaşımlarıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Gizli program vasıtasıyla değer öğretiminde ise, değerler bir ders, bir bölüm veya öğretim etkinliği olarak görülüp planlı bir şekilde kazandırılmak yerine, okuldaki kurallar, yönetimin tavrı ve öğretmenin davranışları ile verilmeye çalışılır. İster gizli program yoluyla, ister doğrudan değer öğretimi etkinlikleri seçilsin her iki uygulamada da öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bir öğretmenin okul hayatındaki en önemli unsurun öğretmen olduğu söylenebilir. Çünkü öğretmen, hem eğitim sürecinin düzenleyicisi hem de eğitim sürecinin bir parçasıdır. Öğretmen derste sadece görevli olduğu içeriği öğretmekle kalmamakta aynı zamanda öğrencinin zihinsel, duygusal ve sosyal yönüne de etki etmektedir.

Değer Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Öğretmen gerçekten öğrenci karakterini yapılandırabilir mi? Ryan ve Bohlin'e göre bu sorunun cevabı evettir. Onlara göre öğretmenin başarılı olabilmesi, öğrencinin ahlaki yaşamıyla ilgili dengeleyici bir tutum takınması, sıkıcı ahlak öğreticisi ve aşırı didaktik olmaktan kaçınmasıyla sağlanabilir. Öğretmen mesleki sorumluluklarını ve performansını öğrencilere gösterdiğinde öğrencinin karakterini yapılandırmak kolaylaşır. Ayrıca öğretmenler, derse zamanında ve hazırlıklı başlamalı, meslektaşlarını desteklemeli, öğrencilerin akademik ve kişisel ihtiyaçları olduğunda öğrenciler tarafından bulunabilir olmalıdır (1).

Öğretmenlerin sınıfta değer öğretiminden kaçınması mümkün değildir. Çünkü öğretmenler sınıfta söyler, yapar, çalışır ve tartışırlar. Bu etkinlikler sırasında davranışlarıyla rehberlik yapar ve değerlerini yansıtır. Bu nedenle öğrenciler, öğretmenlerinin neyi önemli, neyi değerli bulduğunu ve kendilerine saygılı olup olmadıklarını bilirler (2). Öğretmenler okulda öğrencilere sadece program kapsamındaki bilgileri değil, aynı zamanda neyin iyi, neyin doğru olduğunu da öğretmektedirler. Öğretmen derste sadece bir konuyu öğretmekle kalmaz, öğrencilerin karşısına karakteri ve benliğiyle çıkar. Yapılan bir araştırmada öğretmenlerin bilgi ve beceri öğretiminin yanında belirli değerleri teşvik ettikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenler çoğunlukla derste farklı değerler göstermekte ve içlerinden hangisinin önemli olduğunu belirtmektedirler (3).

Öğretmenin Model Olması

Etkili bir değer eğitiminde ana konulardan birisi öğretmenin rolüdür. Bütün öğretmenler, denetimleri altındaki öğrenci davranışlarını kontrol etmek için ahlaki sorumluluğa sahiptir. Öğretmen sınıfta neyin iyi neyin kötü olduğunu öğrenciye göstermeli-

dir. Öğretmenin bunu yaparken örnekler verme, öğrencilerin davranışlarını onaylayıp onaylamadığını işaret ederek, sebeplerini açıklaması sorumluluğunun gereğidir. Yapılan araştırmalarda bu durumu destekler niteliktedir. Yetişkin insanların yüzde 78'i öğretmenlerin öğrenciler için iyi bir örnek olduğunu düşünmektedirler (4). Bunun yanında öğretmenlerin yeterince örnek olmadıklarına yönelik eleştirilerde yapılmaktadır. Leming'in aktardığı bir araştırmada, gençlerin öğretmenlerinin görüşlerine çok az itibar ettiklerini göstermiştir (5). Başka bir araştırmada yukarıdaki bulguları doğrular niteliktedir. Bu araştırmada öğrencilerin yüzde 9'u öğretmenlerinin hayatlarında farklılık yaptığını belirtmiştir (4). Gordon' da gençlerin ihtiyaçlarını anlamayan, çocukları etkileyemeyen ve anlayış eksiklikleri olan öğretmenler istenen şekilde model olmadığı görüşündedir (6). Ona göre öğretmenlerin iyi modeller olması da yeterli değildir, aynı zamanda doğru davranış ve kararların niye doğru olduğu da açıklanmalıdır. Öğretmenlerin "söylediğimi yap yaptığımı yapma" sözü, değerlerin öğretilmesinde etkili bir yöntem değildir.

Öğretmenler model olarak değer öğretimi yapmanın yanında farklı etkinlikler kullanarak da değer öğretimi yapabilirler. Bu etkinlikler bilişsel davranışların öğretiminde kullanılan gözlem, proje, rol oynama gibi yöntemler olabileceği gibi telkin, değer analizi, değer açıklama gibi değer öğretimi yaklaşımları da olabilir. Bu yaklaşımlardan bazıları aşağıda açıklanmıştır.

Değeri Telkin Etmek, Aşlamak

İnsanlık, tarih boyunca, genç kuşağın davranışlarına şekil vermek amacıyla telkin ve öğüt yöntemini kullanmıştır. Bu yaklaşımda yeterince söyler ve gösterirseniz insanlar sonunda sizin istediğiniz gibi davranacaktır varsayımı vardır (2). Velilerin telkin ve öğüt yöntemini başarılı bir şekilde kullandıkları, ancak öğretmenlerin bu yöntemi kullanması durumunda başarı sağlanamadığı ifade edilmektedir. Veliler bu yöntemi kullanırken, çocukların değerlerine ilişkin açıklamalar ve düzenlemeler yapabilir. Çünkü veliler çocuklarının doğumundan itibaren yanındadır. Öğretmenler ise yılda 180 gün ya da daha az birlikte dirler. Bu nedenle okullarda bu yöntemi etkili kullanmak için gerekli zaman ve yakın ilişkisinin olmadığı söylenebilir (7). Ordu, izcilik ve dini kurumlar ise başarıyla bu yöntemi kullanmaktadır. Bu kurumlarda yöntemin kullanılmasında yeminler, marşlar ezberlenmekte ve önemli insanların yaşamları incelenmektedir (5). Bu yöntemin okulda kullanılmasında ise ilham verici hikayeler okuma, öğretmenler tarafından anlatılan ahlaki durumları dinleme, törenlere katılma ve halka hizmet organizasyonlarında bulunma gibi etkinliklere yer verilir. Ayrıca yemin ederek okula veya kuruma bağlılığını göstermede kullanılan bir yoldur. Telkin yönteminde oldukça çok kullanılan tekniklerden biri ise ahlaki yönü bulunan tarihsel, kişisel veya kurgusal hikayeler kullanmaktır.

Değer Açıklamak

Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilen yaklaşım bireyin yaşama ilişkin değer-

leri fark etmesine, değerlerinden hareketle karar almasına ve kararlarını uygulamasına yardımcı olma amacındadır. 1960-80 yılları arasında insanlar kendi duygu, inanç ve değerlerinin farkına varması amacıyla yaygın olarak kullanılmıştır. Bu yaklaşım yaşam becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada gencin yaşamının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder (8).

Bu yaklaşım, gencin hayatını nasıl yaşayacağı, seçimlerinde ve karar almada nasıl davranacağı ve aklına gelen soruların cevaplarını nasıl vereceğini bilmesi için kendi değerlerini açıklığa kavuşturmak (7), bireyin kendi değerlerini açık bir şekilde anlamasını sağlamak (2) ve dayatma yapmadan değer kazandırılmasını sağlamak için kullanılabilir.

Değer açıklama yaklaşımının okullarda kullanılmasını öneren Simon ve arkadaşları (1972) günümüz gençlerinin daha çok seçimle karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir. Bu yaklaşımın kullanılması ile gençlerin otorite, çalışma, arkadaşlık, para, cinsellik, din, siyaset, boş zaman, okul gibi konulardaki karışıklık ve değer çatışmalarının azalacağını ifade etmişlerdir. Bu yaklaşımda değerler empoze edilmeden, üç temel basamakta kazandırılır (7):

Seçme: Bu basamakta ilk olarak öğrencilerin değerleri özgürce seçmeleri için fırsat verilir. Mevcut seçeneklerden hareketle alternatifler oluşturulur ve her alternatifin olası sonuçları düşünülerek değerlendirme yapılır. Değerlendirme sonunda seçim yapılır.

Ödüllendirme: Bu basamakta öğrencinin, seçtiği değerden tatmin olması ve seçtiği değeri açıkça çevresine iletebilmesi gerekir.

Hareket: Bu basamakta bireyin seçtiği değere uygun davranması beklenir. Bu hareket yaşamının tümünde tutarlı bir şekilde devam edebilmelidir.

Ryan ve Anda'ya göre, değer açıklaması tüm yaş seviyelerinde ve konularda kullanılabilir (9). Bu yaklaşımı benimseyen öğretmenler grupla çalışmaya önem verirler. Uygulama sırasında her düşünceye saygı gösterir ve belli değerleri empoze etmeden öğrencilerin değerlerini açığa vurmalarını teşvik ederler (10). Öğretmen öğrencilerin değerlerine ilişkin açıklama yaparken, kendi doğru cevabını önermemeli, eleştirme ve ahlaki hale dönüştürme yapmamalıdır (2). Bu yaklaşım değerlerin içeriğinden çok değerlerin oluşma süreciyle ilgilenmiştir (7).

Sonuç olarak öğretmen sınıf içinde ve dışında öğrencilerin kendi seçim ve değerlendirmelerinin bilinçli olarak geliştirmeleri için fırsatlar sunar. Yaklaşım bütün bu özellikleri yanında, açıklama sorularının öğrencinin kişisel mahremiyetine bir saldırı olduğu (2) ve okullara bireyciliğin girmesine neden olduğu (11) yönünde eleştiriler yapılmaktadır.

Ahlaki Muhakeme

Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç öğrencilere verilen ahlaki ikilem içeren hikâyelerle onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaktır. Kohlberg yaptığı araştırmalarda aynı hikâyelere farklı yaş grubunda bulunan öğrencilerin farklı yargılarda bulunduğunu saptamıştır. Araştırmaları sonucunda öğrencilerin gelişme dönemlerinin üç düzey ve altı basamakta toplandıklarını görmüştür (12).

I. Gelenek öncesi düzey: Bu düzeyde değerler dışa bağımlı ve kişinin kendi ihtiyaçları ön plandadır. Bu dönem ceza ve itaat (4-6 yaş) ve çıkara dayalı alış-veriş (6-9 yaş) olmak üzere iki alt düzeyden oluşur.

II. Geleneksel düzey: Başka kişilerin ve grupların ihtiyaçlarını dikkate alır. Geleneksel değerler benimsenir. Bu dönem kendi içinde kişiler arası uyum (10-15 yaş) ve kanun ve düzen (15-18 yaş) olmak üzere iki düzeye ayrılır.

III. Gelenek ötesi düzey: İnsan haklarının gözetildiği evrensel değerler benimsenir. Sosyal anlaşma (18-20 yaş) ve evrensel ahlaki ilkeler (20-üstü) olmak üzere iki alt aşaması vardır. Son basamağa ulaşan bireyin davranışlarına insan hakları, eşitlik, demokrasi, özgürlük gibi evrensel değerler yön verir.

Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma fırsatı verir. Bu yaklaşımda amaç öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değildir (5). Bu yöntemde esas amaç öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardım etmektir. Öğrenci değerlendirme yaparken kullandığı dayanaklar bireyin ahlaki gelişimi hakkında bilgi verir. Yaklaşım tüm okul seviyelerinde kullanılabilir (9). Ahlaki ikilemler içeren örnek olayların ya da hikâyelerin öğrencilerin ahlaki gelişim düzeyine uygun olması gerekir (19).

Değer Analizi

Değer analizi yaklaşımında, değer soruları üzerinde duygusal olmadan, akılcı, mantıklı ve sistematik bir şekilde çalışılır. Bu yaklaşımda öğrenciler bir pozisyon alır, yargılar, alternatif ve muhtemel sonuçlar ortaya atar (13). Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım Dewey tarafından geliştirilmiş problem çözme ve düşünme şekline benzer (14). Örneğin öğrencilerin oyun sahası dışında oyun oynamalarına neden izin verilmediği veya çalmaya neden izin verilmediği konusu analiz edilebilir.

Bu yaklaşımda öğrenciler örnek olaylarla ahlaki düşünme becerisini kazanırlar. Aynı zamanda öğrenciler bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı da öğrenirler. Bu yaklaşım üniversite, lise ve ilköğretimde de uygulanabilir (9). Öğrencilerde değerlerle ilgili soruları anlamaları için ayırt edici bir analiz ve dikkat geliştirmelerine yardım edilmelidir.

Değer analizinde temel görevler şu şekildedir (2).(9).

- 1.Problemin tanımlanması.
- 2.Problemin ve alternatif yolların açıklanması.
- 3.Her alternatifle ilgili kanıtlar toplayarak sonucun tahmin edilmesi.
- 4.Kanıtların değerlendirilmesi ve uzun vadeli sonuçların öngörülmesi.
- 5.Oluşacak durumun yeniden tanımlanması.
- 6.Her durum için mümkün olan sonucun değerlendirilmesi ve açıklanması.
- 7.Alternatifler arasından seçme ve uygun hareket için karar alma.

Öğrenciler bütün yeterlilikleri kazanana kadar, her bir aşamayı uygular. Değer analizinde de bir çok basamak öğretmenin soracağı sorulara bağlıdır. Yeterli zaman ayrıldığında ve özetlemeye yer verildiğinde başarıyla uygulanabilir (2). Yukarıda verilen değer öğretim modelleri ayrı ders programları olarak yapılandırıldığı gibi bütün derslerde öğretmenler tarafından da kullanılabilir. Verilen bilgilerden hareketle araştırmanın amacı aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretim yapan öğretmenlerin, değer öğretimi yaparken kullandıkları yöntemleri belirlemektir. Bu genel amaca ulaşmak için geliştirilen ölçeğin boyutları dikkate alınarak alt amaçlar belirlenmiştir.

Araştırmanın Alt Amaçları

1. Yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretim yapan öğretmenlerin çağdaş değer öğretimi etkinliklerini kullanma durumları arasında farklılık var mıdır?
2. Yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretim yapan öğretmenlerin değerleri davranışa dönüştürme etkinliklerini kullanma durumları arasında farklılık var mıdır?
3. Yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretim yapan öğretmenlerin örnek kişilerden hareketle değer öğretimi etkinliklerini kullanma durumları arasında farklılık var mıdır?
4. Yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretim yapan öğretmenlerin geleceksel değer öğretimi etkinliklerini kullanma durumları arasında farklılık var mıdır?

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, tarama modelindedir. Bu tür araştırmalarda, bir evren veya örnekleme herhangi bir zamanda meydana gelen olay veya olgular açıklanmaya çalışılır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu çalışma ilköğretim II kademe branş öğretmenleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada iki farklı çalışma grubundan veri elde edilmiştir. 2004 yılına ait veriler araştırmacı tarafından yapılan “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II.Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” isimli doktora tezinden alınmıştır. Bu çalışma Ankara ili merkez ilçede seçilen farklı sosyoekonomik düzeyde bulunan ilköğretim okullarında görevli 42 öğretmene uygulanmıştır. 2007 yılına ait veriler ise Kırıkkale ili merkez ilçede bulunan ilköğretim okullarında görevli 112 öğretmenden elde edilmiştir. Her iki çalışma grubunda da öğretmenlerin çoğunluğu 15 yıl ve daha üstü kıdeme sahiptir. Öğretmenlerin branş bilgileri incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık dörtte üçünün Türkçe, Sosyal bilgiler, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Vatandaşlık, Matematik, İngilizce ve Fen bilgisi branşlarında olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bu çalışmada kullanılan veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Değer öğretimi etkinlikleri ölçeğinin geliştirilme aşamaları aşağıda verilmiştir.

1.Aşama: Bu aşamada madde havuzu oluşturmak amacıyla, çalışma grubu dışındaki iki okulda bulunan öğretmenlere “Değer öğretimi yaparken hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?” sorusu sorulmuş, cevaplar yazılı olarak istenmiştir. Öğretmenlerin cevaplarından yola çıkarak değer öğretiminde kullanılan etkinliklere ulaşılmıştır. Ulaşılan taslak ölçme aracının kapsam geçerliliğini belirlemek için uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşlerinden yola çıkarak, bazı maddeler ölçekten çıkarılmış, bazılarının ise anlaşılmasını kolaylaştırıcı düzeltmeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler sonunda 19 maddeden oluşan, “Çok”, “Oldukça”, “Bazen”, “Çok az” ve “Hiç” şeklinde derecelendirilmiş likert tipi bir ölçeğe ulaşılmıştır.

2.Aşama: Uzman görüşleri doğrultusunda düzeltilen ve son şekli verilen ölçme aracı 2004 ve 2007 yılında olmak üzere iki kere öğretmenlere uygulanmıştır

3.Aşama: Ölçeğin ikinci uygulamasından elde edilen verilere faktör analizi yapılmış ve güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Geliştirilen ölçme aracıyla yeni boyutlar bulmak ve değişkenler arasında ilişkileri açıklamak amaçlandığından açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır (15). Analiz sırasında varimax tekniği ile döndürme yapılmış ve öğretim etkinliklerinin dört boyutta toplandıkları görülmüştür. Faktör yükleri 0.30’dan düşük olan üç madde ve madde toplam korelasyonu -.22 olan bir madde ölçekten çıkarılmıştır. Sonuç olarak 15 maddeden oluşan ölçeğe ulaşılmıştır. Seçilen örneklemin büyüklüğünün yeterli olup olmadığını belirlemek Kaiser-Mayer-Olkin

(KMO) testi, dağılımın normallliğini belirlemek için ise Bartlett testi yapılmıştır. Kaiser değeri 0.77, Bartlett değeri ise .000 anlamlılık düzeyinde 335.43'dir. KMO değerinin 1'e yaklaşması ölçeğin çok iyi olduğunu, $p < .05$ küçük olduğunda ölçeğin hassas olduğunu gösterir (16).

Ölçeğin faktör isimleri, öz değerleri ve faktörlerin açıkladığı varyans oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Değer Öğretimi Etkinlikleri Ölçeği Faktörleri ve Faktörlerin Açıkladığı Varyans Oranları

Faktör	Özdeğer	Varyans Yüzdesi	Toplam Varyans Yüzdesi
1.Çağdaş değer öğretimi etkinlikleri	6.31	35.10	35.10
2.Davranışa dönüştürme etkinlikleri	2.35	13.10	48.20
3.Örnek kişilerden hareketle değer öğretimi	1.36	7.59	55.80
4.Geleneksel değer öğretimi	1.30	7.26	63.06

Öğretmenlerin değer öğretimi yaparken kullandıkları etkinlikleri belirlemeyi amaçlayan araç, dört faktörden oluşmaktadır. Faktörleri oluşturan maddeler incelenerek, birinci faktör "çağdaş değer öğretimi etkinlikleri", ikinci faktör "davranışa dönüştürme etkinlikleri", üçüncü faktör "örnek kişilerden hareketle değer öğretimi", dördüncü faktör ise "geleneksel değer öğretimi" olarak isimlendirilmiştir. Dört faktörün açıkladığı toplam varyans ise yüzde 63.06'dır. Sosyal bilimlerde yapılan analizlerde yüzde 40 ile yüzde 60 arasında değişen varyans oranları yeterli kabul edildiğinden hareketle (17), ölçeğin oldukça yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin genel güvenilirlik katsayısı Cronbach-alpha 0.88 bulunmuştur. Bu değer ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu gösterir.

Verilerin Analizi

Verilerin anlamlandırılmasında ortalama (\bar{x}) ve standart sapma (S) hesaplanmıştır. Değer öğretimi etkinliklerinin yeni ve eski ilköğretim programlarını uygulayan öğretmenlere göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Görüşler arasında anlamlı farklılık olup olmadığı .05 seviyesinde test edilmiş ve anlamlılık (p) değeri kullanılmıştır. Araştırma verileri SPSS 11.0 programı yardımıyla çözümlenmiştir.

3. Bulgular

Aşağıda yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretim yapan ilköğretim okulu branş öğretmenlerinin değer öğretimi yaparken kullandıkları etkinliklere ilişkin

bulgular ölçeğin alt boyutları dikkate alınarak verilmiştir.

Tablo 2’de yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretim yapan öğretmenlerin değer öğretimi yaparken öğrencileri aktif kılan çağdaş değer öğretimi etkinliklerini kullanma durumları karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. Değer öğretimi etkinlikleri ölçeği, çağdaş değer öğretim etkinlikleri alt boyutu puanlarının yeni ve eski ilköğretim programlarını kullanma durumlarına göre t-testi sonuçları

Öğretim Programları	N	\bar{x}	S	Sd	t	p
Yeni Program	112	3,0821	,6678	152	-,400	,690
Eski Program	42	3,1293	,6092			

Yeni ilköğretim programlarına göre ders işleyen öğretmenlerin çağdaş değer öğretimi etkinliklerini kullanma durumlarına ilişkin puanı ortalaması ($\bar{x} = 3,08$), eski ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerin ise ($\bar{x} = 3,12$)’dir. Ortalamalar arasında ki farklılığı tespit etmek amacıyla yapılan t-testi anlamlı çıkmamıştır ($t_{(152)} = -.400$, $p > .05$). 2004 yılında ve 2007 yılında araştırma kapsamına alınan ilköğretim II kademe branş öğretmenlerinin çağdaş değer öğretim yöntemlerini kullanma durumları “bazen” seviyesindedir.

Elde edilen bulgular, örnek olay incelemesi, sosyal proje yapma, değer açıklama ve değerleri destekleyen film izleme gibi öğretim etkinliklerinin, 2004 yılı öncesi ve sonrası programları uygulayan öğretmenler tarafından benzer oranda kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. Bilişsel ve duyuşsal alan öğrenmelerinde öğrenci aktifliğini temel alan yeni ilköğretim programları, çağdaş değer öğretimi etkinliklerinin daha fazla kullanılmasını sağlamamıştır.

Yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretim yapan öğretmenlerin değer öğretimi yaparken değerleri davranışa dönüştürme etkinliklerini kullanma durumları tablo 3’de karşılaştırılmıştır.

Tablo 3. Değer öğretimi etkinlikleri ölçeği, değerleri davranışa dönüştürme etkinlikleri alt boyutu puanlarının yeni ve eski ilköğretim programlarını kullanma durumlarına göre t-testi sonuçları

Öğretim Programları	N	\bar{x}	S	Sd	t	p
Yeni Program	112	3,9598	,6301	152	2,348	,020
Eski Program	42	3,6667	,8313			

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin değerleri davranışa dönüştürme etkinlikleri kullanma durumlarına ilişkin ortalamaları sırasıyla ($\bar{x} = 3,95$) ile ($\bar{x} = 3,66$)'dir. Her iki ortalama arasında farklılığı ortaya koymak amacıyla yapılan t-testi anlamlı çıkmıştır ($t_{(152)} = 2,34$, $p < .05$). Yeni ilköğretim programlarını kullanan öğretmenler, değerleri kendi davranışlarıyla göstermeye ve öğrencilere uygulatmaya eski ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlere göre daha fazla önem vermektedir. Yeni ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerin değerlerin davranışa dönüştürülmesi konusunda daha duyarlı olmaları değer öğretimi için olumlu bir gelişmedir. Bu durum yeni ilköğretim programlarının temel anlayışıyla örtüşen bir durumdur.

Tablo 4'de araştırma kapsamına alınan ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin derslerinde değerleri örnek kişilerden hareketle öğretme etkinliklerini kullanma sıklıkları verilmiştir.

Tablo 4. Değer öğretimi etkinlikleri ölçeği, örnek kişilerden hareketle değer öğretimi alt boyutu puanlarının yeni ve eski ilköğretim programlarını kullanma durumlarına göre t-testi sonuçları

Öğretim Programları	N	\bar{x}	S	Sd	t	p
Yeni Program	112	2,9554	,7246	152	-3,845	,000
Eski Program	42	3,4524	,6860			

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin değer öğretimi yaparken örnek kişilerden hareketle değer öğretimi etkinlikleri alt boyutuna ilişkin ortalamaları sırasıyla ($\bar{x} = 2,95$) ile ($\bar{x} = 3,45$)'tir. Her iki ortalama arasında farklılığı ortaya koymak amacıyla yapılan t-testi anlamlı çıkmıştır ($t_{(152)} = -3,845$, $p < .05$). Elde edilen sonuçlardan, yeni ilköğretim programlarına göre öğretim yapan öğretmenlerin, örnek kişilerden hareketle değer öğretimi uygulamasını daha az yaptığı görülmektedir. Değer öğretiminde öğrencilere model olarak örnek kişilerin gösterilmesi, hayat hikayelerinin araştırılması, oyunlaştırılması ve analiz edilmesi önemli bir yoldur. Bu öğretim etkinliğinin daha az kullanılması değer öğretiminin etkililiğini düşürebilir.

Araştırma kapsamına alınan ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin geleneksel değer öğretimi etkinliklerini kullanma sıklıkları tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Değer öğretimi etkinlikleri ölçeği, geleneksel değer öğretim etkinlikleri alt boyutu puanlarının yeni ve eski ilköğretim programlarını kullanma durumlarına göre t-testi sonuçları

Öğretim Programları	N	\bar{x}	S	Sd	t	p
Yeni Program	112	3,8616	,5876	152	-,250	,803
Eski Program	42	3,8889	,6404			

Yeni ilköğretim programlarını kullanan grubun ortalaması (\bar{x} =3,86), eski ilköğretim programlarını kullananların ise (\bar{x} =3,88)'dir. Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin geleneksel değer öğretimi etkinliklerini kullanma durumuna ilişkin ortalamaları arasındaki farklılığı ortaya çıkarmak amacıyla yapılan t testi anlamlı çıkmamıştır ($t_{(152)}=-250, p>.05$). İlköğretim programlarında meydana gelen değişiklik öğretmenlerin değer öğretimi yaparken kullandıkları öğretim yaklaşımlarını değiştirmemiştir. Öğretmenler öğüt verme, telkinde bulunma ve güzel sözler paylaşma gibi özel etkinlikleri yeni programlarda da, eski ilköğretim programlarında olduğu gibi oldukça sık kullanmaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, değer analizi, sosyal projelerle değer öğretme, öğrencilere değerlerini açıklama fırsatı verme gibi boyutları içeren çağdaş değer öğretim etkinlikleri ve öğüt verme, telkinde bulunma ve güzel sözler seçerek öğrencilerle paylaşma gibi geleneksel değer öğretim etkinliklerinin yeni ve eski ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerce benzer oranda kullandıkları görülmüştür. Değerlerin davranışa dönüştürülmesine yönelik etkinliklerin kullanımı yeni ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerde artmış, örnek kişilerden hareketle değer öğretimi etkinliklerini ise azalmıştır. Yeni ilköğretim programlarında öğrenciye, anlamı ya da bilgiyi kendi deneyimleriyle yapılandırma fırsatı verilmiştir. Duyuşsal alan öğrenmeleri ve değer eğitimi birçok yeni programın bir boyutu haline gelmiştir. İlköğretim programlarının bu özelliklerinden hareketle değer öğretiminde öğrencilerin izleyici veya dinleyici olduğu etkinlikler yerine, aktif olduğu etkinliklerin kullanılmasında artış beklenebilir. Ayrıca örnek kişilerden hareketle değer öğretimi etkinliklerine daha fazla yer verilebilir. Yapılan araştırmalar (1) (7) telkinde bulunma ve öğüt verme gibi sözel etkinliklerin tek başına kullanıldığında başarı sağlanmadığını göstermiştir. Karakter eğitimi üzerine birçok çalışması bulunan Kerschensteiner karakterin yalnız hareketle, aktif olmakla geliştiğini belirtmiştir (18). Ryan ve Bohlin, değer öğretiminde öğrencinin aktif olamaya ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir (1). Bilişsel davranışların öğretiminde olduğu gibi duyuşsal davranışların öğretiminde de söz etkili bir araç değildir. Değer öğretiminde değerler üzerine düşünmeye, değer içeren örnek olayların analizine kısaca değerlerin davranışa dönüşmesine ihtiyaç vardır.

5. Kaynaklar

1. Ryan, K. Bohlin, K. (1999). Building Character in Schools. California: Jossey-Bass Inc.
2. Welton, D.A. Mallan, J.T. (1999). Children and Their World. Boston: Houghton Mifflin Company.
3. Veugelers, W. (2000). Different Ways of Teaching Values. Education Review. 152 (1), 37-45.
4. Halstead, J.M. Monica, T. J. (2000). Learnin and Teaching About Values: A Review of Recent Research. Cambridge Journal of Education, 30 (2), 169-175.
5. Leming, J. S. (2007). Teaching Values in Social Studies Education, Past Practices and Current Trends, ([Http://www.uensd.org/USOE_pages/Char_ed/fedproj/utah/hist/teaching.htm](http://www.uensd.org/USOE_pages/Char_ed/fedproj/utah/hist/teaching.htm) adresinden Ekim 2007 tarihinde indirilmiştir)
6. Gordon, T. (1996). Etkili Öğretmenlik Eğitimi. İstanbul: Sistem Yayıncılık,
7. Simon, S. B. Leland, W. H. Kıschenboun, H. (1972). Values Clarification, A Handbook of Practical Strategies for Teachers and Students. New York: Hart Publishing Company Inc.
8. Kirschenbaum, H. (1995). Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings. Massachusetts: Allyn&Bacon Company,
9. Ryan,K, Anda, M. (1991). Values Education, The İnternational Encyclopedia of Curriculum Edit.By. Arieh Lewy. Advances in Education. Pergaman Pres.
10. Bacanlı, H. (2002). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
11. Lickona, T. (1992). Educating for Character (How Our Schools Can Teach Respect and Responsibility). New York: Bantam Boks.
12. Selçuk, Z. (2000). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Basım Yayın.
13. Naylor, D. Diem, R. (1987). Elementary and Middle School Social Studies. New York: Random House,
14. Seefeldt, C. (2004). Social Studies for the Preschool/Primary Child. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.
15. Büyüköztürk, Ş. (2004). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Elkitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
16. Brace, N. Kemp, R. Snelgar, R. (2003). A Guide to Data Analysis Using SPSS for Windows. New York: Palgrave Macmillan.
17. Tavşancıl, E. (2004). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
18. Kerschensteiner, G. (1954). Karakter Kavramı ve Karakter Terbiyesi. (Çeviren: Halil Fikret KANAD). Ankara: Örnek Matbaası.
19. Akbaba, S. (2001). Farklı Öğretim Kademelerinde Okutulan Masalların Kohlberg'in Moral Gelişim Evreleri Açısından İncelenmesi. Eğitim ve Bilim, 26 (121), 41-44.